

TEORIA GARRANTZITSUENAK GARAPENAREN PSIKOLOGIAN

Teoria bat terminoen definizioak eta legeak biltzen dituen adierazpen multzoa da eta ezagutzak antolatzea eta etorkizunean egingo diren ikerketak gidatzea da haren funtzioa. Teorien bidez, fenomenoak azaldu eta etorkizunean gertatuko diren gertakariak aurrean ditzakegu. Teoriak aldatu egingo dira ikerketei esker lortutako datu berriak barneratzeko.

1. TEORIA PSIKOANALITIKOAK

Gai honetan, bi azpieduki nagusi garatuko dira: batetik, Freudek psikoanalisiaren inguruan egindako ekarpenak; bestetik, Eriksonen (Freuden jarraitzailea) teoria psikosozialari buruzko edukiak.

1.1. Sigmund Freud (1856-1939): Psikoanalisiaren sorrera

Sigmund Freudek, kasu klinikoaren tratamendu eta segimenduari eta bere esperientzia pertsonalen bidez, hau aurkitu zuen: gazteen eta helduen ezaugarri psikikoak haurtzarotik zehazturik daudela. Horren arabera, pertsona bat nerabazarora helden denean, hau da, haur bat pubertaroan dagoenean (aldaketa endokrinologikoak, morfologikoak eta psikikoak), dena erabakita dago bere izaerari dagokionez. Munduan izateko bere modua markaturik dago jada bere osasuna eta eboluzioa ahalbidetu zuten faktoreek esku hartu zuten moduarekin.

Freudek garapenarekin lotutako ekarpen garrantzitsuak bi arlotan laburbildu daitezke. Lehenik, nortasuna osatzen duten instantziei buruzko planteamendua eta, bestetik, nortasunaren garapenari buruzko teoria psikosexuala.

Nortasuna osatzen duten instantziei buruz, Freudek esan zuen hiru atal hipotético dituela: Zera, Nia eta Supernia.

Zera, haurrak jaiotzean, oraindik bere burua inguruetik bereizteko gaitasunik ez duenean dagoena da; instantziarik arkaikoena, lehenengoa eta umea kontrolatzen duen atala da. Sexuarekin edo ugalketarekin eta biziraupenarekin lotutako bulkadek eta erreflexuek osatzen dute eta bat-batean asetzera bilatzen du. Haren terminologia erabiliz, *Zera* biziraupenerako bulkadek eta *libidoa* delako energia sexualak osatzen dute eta *atsegin printzipioaren* arabera funtzionatzen du. Hala, umearen lehen jarduerak beharrezko horiek asetzera bilatzen dute. Zupatzea, adibidez, maila batean elikadurarekin lotuta dago, baina, beste maila batean autoerotismoarekin, elikadurarekin lotuta ez dagoen zupatzeak adierazten duen bezala.

Jaiotze-unetik, askotan, bulkada horiek errealitatearekin egiten dute topo eta ezin izaten dira bat-batean ase (haurrak elikadura jasotzeko itxaron behar duenean, adibidez). Hori gertatzen denean, umea bere burua inguruetik bereizten hasten da. Hala, bizitzako lehen bi urteetan, zera eta errealitatearen arteko gatazkaren ondorioz, *Nia* sortzen da. Horrek arrazoia irudikatzen du eta *errealitate printzipioaren* arabera jarduten du; hau da, beharrezko asetzeko gizaratearentzat

onargarriak diren bideak bilatzea edo asetzea atzeratzea bilatzen du. Nolabait esateko, Nia Zeraren desioen eta errealtatearen arteko bitartekaria da; egoerak aztertu eta zeraren pultsioak noiz eta nola ase behar diren erabakitzea da haren lana; esaterako, elikatzeko itxaron beharra, jarduera hori debekatzen duten helduak ez daudenean behatza zupatzea, eta abar.

Zeraren desioen izaera desordenatu eta larriaren aurrean, umearen inguruneak - gurasoek batez ere- ohitura, uste, arau eta balio asko inposatzen dizkio umeari. Hala, Niatik abiatuz, bosgarren urtearen inguruan, *Supernia* sortzen da. *Supernia* umea sexu bereko gurasoarekin identifikatzen denean sortzen da, eta helduen balioak, usteak eta jokabideak barneratzea dakar. Hori instantzia etikoa edota morala da, eta, zati bat kontzientea da, baina beste zati bat inkontzientea da.

Supernia agertzeak Niaren funtzioa aldatuko du: jadanik ez da Zeraren eta errealtatearen bitartekaria izango, Zeraren eta *Superniaren* barruan kokatzen den errealtatearen irudikapenaren artekoa baizik. Hala, zenbait desio ase ahal izando dira. *Superniarekin* gatazka handia dutenak, berriz, inkontzientearen barruan gordeko dira, eta, zenbait urteren buruan, nahaste psikiko gisa berragertu daitezke.

Teoria psikosexuala

Freudek nortasunaren garapenaren inguruan planteatutako teoria garapen psikosexualaren bost estadioak biltzen dituen *teoria psikosexuala* da. Aro horien ordena aldaezina da eta, horietariko bakoitzean, energia sexuala ase dadin, plazera lortzeko gunea gorputz-atal jakin bat da; gorputz atal horiek estimulatzean, gozamena lortuko du umeak. Garapen normala aro batetik besterako urratsa litzateke, baina, horietariko aroren batean, izaera sexuala duten beharrianak gehiegi edo gutxiegi asetzen badira, aro horren ezaugarrietan finkatzeko arriskua dago. *Finkapena* gertatzen bada, helduaroan aro horretako ezaugarriak mantendu dira eta finkapena gainditzeko laguntza beharko da.

Aho-aroa jaiotzatik 12. hilabetera arte hedatzen da gutxi gorabehera. Aro horretan, bulkadak asetzeko gorputz-atal nagusia ahoa da eta gozamen-iturri nagusia elikadura. Elikatzeko helbururik ez duen zupatzea da libidoaren lehen adierazpena. Umearen ahozko beharrianak behar bezala asetzen ez direnean, arazoak sor daitezke handitzean; azazkal-jale bihur daiteke, esaterako. Beharrian horiek gehiegi asetzen badira, berriz, handitzean erretzaile edo jale konpulsiboa bihur daiteke.

Uzki-aroa 12. hilabetetik hirugarren urtera hedatzen da. Aro horretan, bulkadak asetzeko gorputz-atal nagusia uzkia da, eta gozamena kaka eta pixa egitearekin dago lotuta. Aro hori behar bezala gainditzen ez bada, umeak helduaroan garbitasunarekiko obsesiboa edo zeharo desordenatua bilaka daiteke.

Aro-falikoa 3 eta 6 urteren artean izaten da, gutxi gorabehera. Horretan, genitalak dira gozamena lortzeko gorputz-atal nagusia, eta hura lortzeko jarduera, genitalak ukitzea edo masturbatzea da. Mutilak, neskek zakilik ez dutela ikusirik, aitak moztu egin diela pentsatzen du eta, horren ondorioz, aitak berarekin gauza

bera egingo ote duen beldur da. Neskak, berriz, *zakil-inbidia* delakoa bizi izaten omen du eta amari egozten dio zakilik ez izatearen errua. Gatazka horiek sexu bereko gurasoarekin identifikatzean bideratuko dira.

Aro horretan ere, umeez beste sexuko gurasoekiko joera sexualak garatzen dituzte. Hain zuzen ere, *Edipo* eta *Elektra* konplexuak, eta sexu bereko gurasoarekin borrokan hasten dira. Konplexu hori bosgarren urtearen inguruan, sexu bereko gurasoarekin identifikatzean gainditzen da, eta, ondorioz, Supernia sortu eta latentzia-aroa hasiko litzateke.

Latentzia-aroa 6. urtetik 11./12. urtera bitartean gertatzen da. Freuden ustez, aro horretan libidoa lasaitu egiten da eta, beraz, sexualki aro lasaia da. Lasaitasun sexualari esker, haurrak sozializatu daitezke; gaitasun berriak sor ditzakete eta bere buruaz eta gizarteaz gehiago ikas dezakete.

11./12. urtean, pubertaroko aldaketa fisikoek libidoa esnarazten dutenean, *-aro genitala* hasten da; behar sexualak berpiztu egiten dira eta gizarteak onartutako jokabideen bidez asetzen dira. Hain zuzen ere, familiakoak ez diren pertsonekin harreman heterosexualen bitartez. Hala, aro horretan lortzen den sexualitate helduarekin amaitzen da garapena.

Gaur egun Freuden teoriak ez du indar handirik garapenaren psikologiaren korrontean. Gogoratu beharra dago, Freudek bere teoria sortu zuela arazoak zituzten pertsonak behatuz eta analizatuz. Hala ere, ekarpen garrantzitsu batzuk ere egin zituen: haurtzaroko esperientziek geroago nostalgian (helduraotan) eragina dutela, helduen arazo askok haurtzarotan oinarria dutela eta pertsonen zenbait motibazio inkontzienteak direla

1.2. Erik Erikson (1902-1994): teoria psikosoziala

Eriksonen, Freuden teoria psikosexuala oinarritzat hartuz, hura aldatu eta osatu egin zuten. Egile honen arabera, gizakia aro psikosozialen bidez garatzen da. Freuden ustez, giza portaeraren oinarritzko motibazioek jatorri sexuala zuten. Eriksonen arabera, berriz, soziala zen eta, horren ondorioz, beste pertsonetikiko gertutasuna adierazten zuen. Eriksonen zioen bizi-zikloan zehar garapenean aldaketak gertatzen zirela. Freuden iritziz, ordea, oinarritzko nortasuna bizitzaren lehen bost urtetan finkatzen zen.

Hori guztia kontuan izanda, honako bi ideia hauetan laburbil daitezke Freuden eta Eriksonen arteko desberdintasunak: batetik, Eriksonen gatazken psikodinamikari eta sexualitateari garrantzia kendu zien, eta, bestetik, haurraren ingurune soziala azpimarratzen zuen. Ondorioz, harena, teoria psikosexuala baino teoria psikosoziala da.

Eriksonen teoria psikosozialak zortzi aro sailkatzen ditu bizi-zikloan zehar (ikus 1. taula): lehenengo bostek haurtzaroa eta nerabezarora hartzen dituzte eta azkeneko hirurak heldutasunean gertatzen dira. Aro horietariko bakoitzak zailtasun zehatz bat adierazten du eta *garapenaren krisia* deitu zaio horri; dagokion adinarentzat, oso garrantzitsua da eta gainditu beharra dago.

Eriksonen teoria psikosozialaren arabera, nortasuna beharrian eta eskaera sozialen arteko gatazkak gaindituz garatzen da. Gatazkak, zortzi aroetan, gutxienez, partzialki gainditu behar dira ondorengo gatazka multzorantz gerturatzeko. Gatazka bakoitzak alde positibo bat eta negatibo bat ditu eta, horren arabera, garapena normaltasunez gertatuko da. Helburua ez da gainditutako nortasunaren ezaugarri negatiboa erabat ezabatzea (adibidez, lehenengo aroan mesfidantza), balantzaren pisuan ezaugarri onuratsuenak izatea (aurreko adibidearekin jarraituz, konfiantza) baizik. Aro batean gatazka gainditzen saiatzeak eta porrota izateak bizitzan zehar eragina izan dezaketen nahasketa psikologikoak eragin ditzake.

1. Taula. Freuden eta Eriksonen garapen aroen arteko konparazioa

ADINA	ERIKSON	FREUD
0-1	Konfiantza vs Mesfidantza	Ahoa
1-3	Autonomia vs Lotsa/zalantza	Uzkia
3-6	Iniziatiba vs Errua	Falikoa
6-12	Jarduera vs Gutxiagotasuna	Latentzia
12-20	Nortasuna vs Rolen nahasketa	Genitala
20-40	Intimitatea vs Bakardadea	
40-65	Sorkuntza vs Gelditzea	
65 <	Osotasuna vs Etsipena	